

به نام خدا

نگارستان سوره

نگارش

پروفسور مهدی فرشاد

به کوشش

مهندس تورج نائیج پور

مرکز

۱۳۹۱

سرمنابع: فرهاد مهدی. ۱۳۲۰-

عنوان و نام پدیدآور: نگارش سیستمی در علم و عرفان / نگارش مهدی فرشادیه / کوشش تروج نایج پور.

مشخصات نشر: تهران: میرماه، ۱۳۹۱.

شخصات ظاہری: ۲۸ص: مصور (بخشی رنگی)، نمودار (بخشی رنگی).

شماره: ۲۴۰۰۰۰ ریال: ۵-۵۸-۶۰۴-۶۰۰-۹۷۸

وضعیت فهرست نویسی : فیفا

موضوع : نظریہ سیاست

موضوع : هستی شناسی

موضوع : عرفان

شلسہ افزودہ : نائیچ پور، توج، گرداورندہ

رده بندی کنگره: ۱۳۹۱/۴۸۴: ۳۹۵/۴ Q

درجه بندی دیویتی : ۶۵۸/۴۰۲۲

شماره کتایشناسی ملی : ۲۹۳۴۴۰۸

نگرش سیستمی در علم و عرفان

- نگارش: پروفسور مهدی فرشاد
- به کوشش: مهندس تورج نائیج پور
- ویراستار: شهاب الدین ارجمندی
- ناشر: میرماه

طرح جلد: مهدیه ناظم زاده
نقاشی روی جلد: پروفسور مهدی فرشاد
صفحه آرایي: پروین حسن خانی
لیتوگرافی و چاپ: قائم چاپ جوریند
صحافی: عطف

نوبت و سال انتشار: نخست / ۱۳۹۱

شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۶۰۴۰-۵۸-۵

قیمت: ۲۴۰۰۰ تومان

تمام حقوق این اثر برای نویسنده و ناشر محفوظ است.

تهران، تجریش، درازشیب، کوی مرتضی عباسی، شماره ۳، واحد ۲

تلفن: ۲۲۷۲۲۹۰۱ - ۲۲۷۱۹۵۲۳ فاکس: ۲۲۷۲۲۹۰۲

info@mirmah.com

پیش گفتار

(ویراست نخست)

در این کتاب در باره‌ی نگرشی جامع از جهان تحت عنوان «نگرش سیستمی» سخن به میان آمده است. واژه‌ی سیستم^۱ اخیراً در بسیاری از گفتارها و نوشتارها جاری و متداول شده است. امروزه، هرگاه که مقصود اشاره به پیوند مداری و تمامیت اشیاء یا پدیده‌ها باشد، غالباً «سیستم» یا اصطلاحات مترادف با آن به کار می‌رود. واژه‌ی عمومی سیستم، معمولاً از دیدگاه‌های گوناگون و در مقوله‌های متفاوت به یکسان مورد استفاده قرار می‌گیرد. از جمله، در تکنولوژی‌های پیچیده موضوع سیستم‌های فنی و مدیریت به میان می‌آید، در جامعه‌شناسی سخن از سیستم‌های اجتماعی و اقتصادی و سیاسی و فرهنگی می‌رود، در زیست‌شناسی پیرامون سیستم‌های حیاتی بحث می‌شود و در نوشته‌های فلسفی از سیستم‌های فلسفی و فکری سخن گفته می‌شود.

بینش «سیستمی» - با تفسیرها و تعبیرهای گوناگونی که بر آن مترتب می‌باشد - امروزه به صورت گرایشی فراگیر که در آن واژه‌ی سیستم و معنای نهفته در آن عامل وحدت بخش است، ظاهر شده است. نهضت سیستمی بر آن است تا میان جهان بینی‌های مختلف و شیوه‌های گوناگون اندیشه در باره‌ی هستی ارتباط و وصلت پدید آورد و شعب معرفت را از قید جدایی و پراکندگی که بدان دچار شده‌اند برهاند و مقدمات وحدت در معرفت انسانی را فراهم سازد. گفتارها، مقالات و کتاب‌هایی که براساس پژوهش‌ها و بررسی‌هایی در این زمینه نگاشته شده‌اند هم در راه نیل به چنان هدفی گام برداشته‌اند.

۱ - برای واژه‌ی سیستم (System) می‌توان معادل‌هایی چون نظام، منظومه، تشکیلات و مانند آن‌ها را به کاربرد. با این حال - چنان که خواهیم دید - واژه‌های یادشده معادل‌های جامعی نیستند، از این رو ترجیح داده شد که در این کتاب همان واژه‌ی سیستم که معنای گسترده‌تر و دقیق‌تر آن بعداً خواهد آمد، به کار گرفته شود.

شاعر، موسیقی‌دان و درویشی بی‌مَدعا یافتیم، اخلاق‌مدار، به طور برجسته‌ای با نزاکت و فروتن، عاشق ایران - از هنر، موسیقی، شعر و عرفان آن گرفته تا دانش بی‌بدیش در پشت هزاره‌های خاموش تاریخ - در کنار بانویی ارجمند و همسری همراه - سرکار خانم گوهر شمس - که مردی آن چنان سترگ را بیش از نیم قرن یار و اثبات است. همه‌ی این‌ها، به من این احساس را داد که او را بخشی از غرور ملی خود ببینم، بی‌کم‌ترین گزافه و اغراقی. برای خشنودی خاطر عاشقان موسیقی سنتی ایران شایسته است یاد آور شوم که پروفیسور فرشاد سازی ساخته‌اند به نام نابگان، که به فرموده‌ی ایشان برگرفته از تمدن کهن ایرانیست و نیز خود توانسته است آن را در دستگاه‌های مختلف موسیقی ایرانی بنوازد و تحسین بسیاری از استادان بنام موسیقی ایرانی - چون استاد شهرام ناظری که دیداری هم با پروفیسور در زوربخ داشته‌اند - برانگیزد.

پروفیسور فرشاد نقش بسزایی در اعتلای رشته مهندسی در ایران و جهان و شناسایی تاریخ این رشته در ایران داشته است. کتاب‌های ایشان در زمینه‌های گوناگون و به زبان‌های زنده دنیا توسط ناشران برجسته خارجی چاپ و نشر شده‌اند. ما نیز کوشیدیم تا به سهم خود بهره‌ای از این گنج یازافته برای استفاده نسل جویای دانش امروزمان بگیریم. از این رو، بر آن شدیم تا چاپ جدیدی - با ویرایش و طراحی نو - از تألیفات گذشته‌ی پروفیسور فرشاد و برگردان کتاب‌هایی که ایشان در طول اقامتش در خارج از کشور تألیف کرده‌اند، ارائه نماییم.

کتاب حاضر به تبیین نگرش سیستمی در علم - و پیشینه‌ی آن در عرفان ایرانی - پرداخته است. نگرش سیستمی، نگرشی است که به تعریف درست صورت مسأله در کالبدی کلی و به هم پیوسته، پویا و هوشمند (ارگانیسم) می‌پردازد تا پژوهنده در طی این راه به بیراهه نرود و هر سیستم (ارگانیسم) در شناخت خود، ضعف‌ها و قوت‌های خویش، شناسایی محیط پیرامون خود و چگونگی تعامل با آن و دیگر ارزیابی‌ها راه به خطا نیفتد و یا دست کم ضریب خطا را به پائین ترین حد ممکن برساند.

سخن آخر این که نشر آثار این استاد بزرگ، بی‌همراهی دوستان اهل دانشم فراهم نمی‌شد. از این رو جا دارد از نقش ویژه‌ی ادیب و پژوهشگر توانا، جناب آقای شهاب‌الدین ارجمندی در ویرایش باریک بینانه‌ی این اثر - که پیش تر نیز در کتاب «تاریخ مهندسی در ایران» از همکاری ایشان بهره‌ها برده‌ام - و جناب آقای دکتر علی یزدی‌نژاد مدیر محترم انتشارات میرماه که شناساندن بزرگان فرهنگ و ادب این مرز و بوم همواره دغدغه او بوده و هست، بسیار سپاسگزار باشم. شایسته است با ذکر یادی از راهنمایی‌های دکتر محمدعلی کاشف حقیقی و همراهی جناب آقای مهندس امیر منصور فرد بهبهانی و جناب مهندس بابک روشنی و نیز هنر خوشنویس برجسته استاد اسرافیل شیرچی، قدردان این عزیزان باشم.

با آرزوی بهروزی

تورج نائیج پور

نور - زمستان ۱۳۹۱ خورشیدی

فهرست

۱۷	۱- تاریخچه‌ی جهان بینی ها
۱۷	مقدمه
۱۸	۱-۱. اتمیسم
۲۴	۱-۲. کل بینی و ارگانیسم
۳۰	روند معارف در عصر کلاسیک علوم
۲۳	۲- بینش سیستمی
۲۳	۱-۲. روندهای نوین در علوم
۳۸	۲-۲. وحدت معرفت
۴۰	۲-۳. جوانه‌های تفکر سیستمی
۴۴	۲-۴. جمع‌بندی انگیزه‌های سیستم‌گرایی
۴۹	۳- شناخت سیستم‌ها
۴۹	۱-۳. مفاهیم مربوط به سیستم‌ها
۴۹	۳-۱-الف. مفهوم سیستم
۵۱	۳-۱-ب. کلیت
۵۳	۳-۱-ج. عنصر
۵۴	۳-۱-د. ارتباط
۵۵	۳-۱-هـ. حالت سیستم
۵۶	۳-۱-و. محیط سیستم‌ها

۱۵۵	۶- مهندسی سیستم‌ها
۱۵۵	۱-۶. سیستم‌های مهندسی
۱۵۶	۲-۶. مهندسی سیستم‌ها
۱۶۵	۷- سیستم‌ها در مدیریت
۱۶۵	۱-۷. سازمان (تشکیلات)
۱۶۶	۱-۷. الف. محتوا و آرمان
۱۶۷	۱-۷. ب. ساخت
۱۶۷	۱-۷. ج. ارتباط
۱۶۷	۱-۷. د. کنترل
۱۶۸	۲-۷. سازمان‌ها و سازه‌ها
۱۷۲	۳-۷. نظریه‌ی سیستمی سازمان‌ها
۱۷۶	۴-۷. سیستم‌های مدیریت
۱۸۱	۸- نگرش سیستمی در روان‌شناسی
۱۸۱	۱-۸. تجزیه‌گرایی در روان‌شناسی
۱۸۳	۲-۸. مکتب گشتالت
۱۸۵	۳-۸. رویکرد سیستمی
۱۹۱	۹- جامعه‌شناسی سیستمی
۱۹۱	۱-۹. نظریات کلاسیک درباره‌ی جامعه
۱۹۴	۲-۹. ساختارگرایی و رفتارگرایی
۱۹۸	۳-۹. نگرش سیستمی در جامعه‌شناسی
۱۹۸	۳-۹. الف. دیدگاه سیستمی و ساخت‌گرایی و رفتارگرایی

- ۳-۹. ب. ساخت و فرایند در سیستم‌ها ۲۰۲
- ۳-۹. ج. سیستم «اجتماعی- فرهنگی» ۲۰۳
- ۳-۹. د. خلاصه‌ی بررسی سیستمی «اجتماعی- فرهنگی» سیستم‌ها ۲۰۸

- ۱۰- جنبه‌های ریاضی سیستم‌ها ۲۱۱
- ۱-۱۰. مبانی ریاضی سیستم‌ها ۲۱۱
- ۲-۱۰. مفهوم ریاضی کلیت و تجمع‌پذیری ۲۱۴
- ۳-۱۰. تعریف ریاضی سیستم‌های بسته و باز ۲۱۵
- ۴-۱۰. معنای ریاضی تعادل ایستا و حالت مانا ۲۱۶
- ۵-۱۰. هم‌پایانی و هدف‌گرایی از نظر ریاضی ۲۱۸
- ۶-۱۰. هم‌شکلی ریاضی پدیده‌ها ۲۱۹
- ۱-۱۰-۶-الف. پدیده‌ی رشد ۲۲۰
- ۱-۱۰-۶-ب. پدیده‌ی رقابت ۲۲۳

- ۱۱- نگرش سیستمی بر عرفان ایرانی ۲۲۹
- ۱-۱۱. سرچشمه‌های عرفان ایرانی ۲۲۹
- ۲-۱۱. ریشه‌های مه‌ری عرفان ایرانی ۲۳۳
- ۳-۱۱. کل‌بینی در عرفان ایرانی ۲۳۶
- ۴-۱۱. شناخت در عرفان ایرانی ۲۳۸
- ۱- مرحله‌ی طلب ۲۴۰
- ۲- مرحله‌ی شوق ۲۴۱
- ۳- مرحله‌ی معرفت ۲۴۱
- ۴- وادی استغناء ۲۴۲
- ۵- وادی توحید ۲۴۲

۲۴۳	۶- وادی حیرت
۲۴۴	۷- وادی فقر
۲۴۵	سیمرغ شدن
۲۴۷	۵-۱۱. سه مرحله‌ی شناخت و هفت وادی عطار
۲۴۹	۶-۱۱. تمثیل در عرفان ایرانی
۲۵۵	۷-۱۱. مراتب وجود از دیدگاه عرفان
۲۵۶	۸-۱۱. اصل اضداد در جهان‌بینی ایرانی
۲۶۲	۸-۱۱. الف. نسبیت در تبیین عارفانه‌ی جهان
۲۶۴	۸-۱۱. ب. آموزه‌ی تشابه کیهان و مِهْجَهان
۲۶۶	۸-۱۱. ج. موندولوژی عرفانی
۲۷۴	۸-۱۱. د. مسئله‌ی «بودن»، «شدن»، و «برآمدن»
۲۸۰	۸-۱۱. هـ. عرفان سیستمی
۲۸۵	۱۲- نقدی بر بینش سیستمی
۲۹۹	فهرست مآخذ
۳۱۹	نمایه‌ها
۳۲۳	واژگان سیستم‌ها